

Голові спеціалізованої
вченої ради ДФ 32.051.12
у Волинському національному
університеті імені Лесі Українки
доктору географічних наук, професору
Петліну Валерію Миколайовичу

Відгук

офіційного опонента доктора географічних наук, доцента, декана географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича на дисертацію Ахмедова Богдана Михайловича на тему: «Земельно-ресурсний потенціал Волинської області та основні напрямки підвищення ефективності його використання» подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 103 «Науки про Землю».

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження

Потенціал географічної науки у реалізації стратегічних планів, імплементації європейських угод та планів регіонального розвитку не підлягає сумніву, але водночас потребує посилення його практичної реалізації на регіональному, державному та міжнародному рівнях. Це перш за все стосується просторової організації суспільства, просторових явищ та процесів, ресурсовикористання та ресурсозбереження, конкретних експертних оцінок використання того чи іншого ресурсу. У будь-якому суспільстві земельні ресурси є надважливими, їхнє використання відповідає конкретним природним та економічним умовам, особливостям території тощо.

Подальша інтенсифікація землекористування потребує наукового обґрунтування, що передбачатиме збалансоване природокористування на кожному гектарі сільськогосподарських угідь, підвищення родючості, активного впровадження органічного землеробства, раціональної територіальної організації агробізнесу тощо. Тому дисертаційне дослідження Ахмедова Б. М. присвячене оцінці земельно-ресурсного потенціалу обласного регіону є актуальним та своєчасним.

Дисертаційна робота Ахмедова Богдана Михайловича безпосередньо пов'язана з напрямками наукових досліджень Волинського національного

університету імені Лесі Українки «Основи регіонального природокористування та охорони природи Західного Полісся» та «Природні ресурси Волинського Полісся: ресурси та проблеми раціонального використання».

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, винесені на захист, аргументовані наявністю достатньої інформаційної бази, яка включає матеріали Головного управління статистики у Волинській області, Управління екології та природних ресурсів Волинської області, а також матеріалів офіційних сайтів, періодичних видань, наукових конференцій, монографічних і картографічних джерел.

Обґрунтованість результатів дисертаційної роботи підтверджено їх апробацією на 8 наукових конференціях.

Загальна побудова дисертації Ахедова Б. М. є логічною, а дослідження завершеним, що підтверджують отримані відповідного до поставленої мети і наукових завдань результати. У структурі дисертаційної роботи представлені: вступ, 4 розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел та додатки.

У *першому розділі* «Теоретико-методичне підґрунтя географічного вивчення земельно-ресурсного потенціалу регіону» розглянуто сутність поняття «земельно-ресурсний потенціал» (с.26-30) та подано авторське бачення поняття «земельно-ресурсний потенціал» (с.30); охарактеризовано принципи використання земельно-ресурсного потенціалу на регіональному рівні (с.36-38); представлено методику і показники оцінки земельно-ресурсного потенціалу (с.45-54) в тому числі й авторський алгоритм дослідження земельно-ресурсного потенціалу (с.52).

У *другому розділі* «Передумови формування земельно-ресурсного потенціалу Волинської області» проаналізовано природно-географічні чинники: рельєф (с.55), клімат (с.56-57), гідрологічні умови (с.57-59) та ландшафтне різноманіття (с.59-62). Особливу увагу приділено детальному аналізу ґрунтового покриву Волинської області (с. 62-67). Також здійснено спробу оцінки земельно-господарської конкурентоздатності регіону (с.67-69).

Третій розділ дисертації «Трансформації земельно-ресурсного потенціалу Волинської області», присвячений оцінці стану земельних ресурсів Волинської області, а саме, вмісту гумусу та поживних речовин в ґрунтах (с.71-72) та питанню деградованих і малопродуктивних земель. Проаналізовано динаміку структури земельного фонду регіону за період 1995-2020 рр (с.75-81) та розглянуто зміни в земельно-ресурсному потенціалі з врахуванням адміністративно-територіальних змін регіону (с.81-91, картосхеми). На особливу увагу заслуговує аналіз екологічної складової збалансованості земельно-ресурсного потенціалу (с. 94-109; рис. 3.10-3.17), та розроблена автором схема екологізації та оптимізації землекористування для Волинської області (рис. 3.18, С.110). В результаті на основі аналізу структури землекористування здійснено типологію адміністративних районів Волинської області.

У *четвертому розділі* дисертації «Ефективність підвищення земельно-ресурсного потенціалу Волинської області» основний фокус зосереджено на проблемах використання земельних ресурсів з акцентуванням на основних з них (с. 117-118), збереженні земельно-ресурсного потенціалу Волинської області (с. 124-126) та напрямках і пропозиціях його оптимізації (с. 127-130) тощо.

Загальні висновки відповідають поставленим науковим завданням і основним положенням дисертаційного дослідження.

3. Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Наукові положення та висновки, представлені у дисертації Ахмедова Б. М. є достовірними та теоретично і методично обґрунтованими.

Сформульовані здобувачем висновки дисертаційної роботи характеризуються достатньо високим рівнем достовірності на основі застосування сукупності обґрунтованих загальнонаукових і конкретно-наукових методів дослідження земельно-ресурсного потенціалу обласного регіону, зокрема аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення, системно-

структурний, статистичний і картографічний методи, а також опрацювання 152 інформаційних джерел.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження Ахмедова Б. М. полягає в тому, що :

- удосконалено методику географічного дослідження стану земельно-ресурсного потенціалу;
- запропоновано авторський алгоритм дослідження земельно-ресурсного потенціалу обласного регіону;
- деталізовано поняття «земельно-ресурсний потенціал»;
- охарактеризовано сучасний стан земельних ресурсів Волинської області;
- визначено економічно допустимі рівні змін використання земельних ресурсів та запропоновано заходи з оптимізації розвитку земельно-ресурсного потенціалу Волинської області.

4. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання.

Результати дисертаційної роботи Ахмедова Б. М. мають як теоретичне так і практичне значення. Теоретичне значення отриманих результатів полягає у розвитку методичних засад дослідження земельно-ресурсного потенціалу та розробленому алгоритмі його географічного дослідження

Практичне значення роботи полягає у використанні результатів дослідження при плануванні збалансованого використання земельних ресурсів на регіональному та локальному рівнях, розробці заходів з планування територій та регіонального розвитку в тому числі і в заходах реалізації Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані в навчальному процесі закладів вищої освіти, розробці стратегії регіонального розвитку Волинської області, територіальних громад та окремих населених пунктів. Пропозиції щодо вдосконалення використання земельних ресурсів Волинської області впровадженні ТОВ «Інститут земельних відносин та охорони навколишнього середовища» (довідка №57/1371-21 від 04.03.2021).

5. Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації.

Зміст оприлюдненої анотації дисертації Ахмедова Б. М. українською та англійською мовами є ідентичними зі змістом основних положень дисертаційного дослідження. Винесені до неї положення є основними.

Анотація відповідає вимогам, передбачених пунктом 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. №167, а також пунктом 2 Вимог до оформлення дисертації, запроваджених Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. №40.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

При загальній позитивній оцінці дисертаційної роботи Ахмедова Б.М. необхідно звернути увагу на деякі дискусійні положення та зауваження, які вимагають додаткових пояснень здобувача:

1) Потребує уточнення застосування понять «земельно-ресурсний потенціал», «земельний фонд», «земельні ресурси», які в роботі досить часто вживаються як синоніми. Так, в III розділі мова йде про «стан земельних ресурсів», «динаміку структури земельного фонду», «оцінки зміни земельно-ресурсного потенціалу» тощо;

2) автором здійснено розрахунок коефіцієнтів сільськогосподарської освоєності, розораності тощо у %. Але ж коефіцієнт – це відношення, а не частка і здебільшого подається в одиницях;

3) у відповідності до мети дисертаційного дослідження де зазначається «конструктивно-географічна оцінка земельно-ресурсного потенціалу» є потреба конкретизації показників саме конструктивно-географічної оцінки. Адже дискусійним є застосування тільки первинних і похідних показників, що функціонально характеризують явище на певний час (моментні показники). Варто застосовувати потенційні показники (екологічна стабільність та екологічна стійкість), показники інтенсивності прояву, зміни у часі, порівнянні у просторі тощо;

4) в дисертаційній роботі мова йде про зміни в структурі земельного фонду, що автор пояснюється змінами в адміністративно-територіальному

поділі. Це потребує додаткового підтвердження, адже можливо відбулось просто перегрупування статистичних показників і відповідно жодних істотних змін не відбулось;

5) автор послуговується типологією адміністративних районів Волинської області (с.111-112), що здійснена на основі аналізу структури землекористування. Вважаємо за необхідне вказати на еколого-географічні заходи з підвищення ефективності земельно-ресурсного потенціалу саме в розрізі виділених районів;

6) недоліком є нехтування символічністю кольору як засобу тематичного картографічного зображення при створенні картосхем та діаграм.

7. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях.

Результати дисертаційного дослідження відображено у наукових працях, у тому числі 3 статтях у наукових фахових виданнях України, 2 працях у періодичних виданнях інших держав, а також 8 матеріалах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях. Вони достатньою мірою відображають основні наукові положення і висновки дисертації. З наукових публікацій, опублікованих у співавторстві, використано лише ті ідеї та положення, які є результатом особистих досліджень автора.

8. Загальний висновок та оцінка дисертації.

Дисертація *Ахмедова Богдана Михайловича*, на тему «*Земельно-ресурсний потенціал Волинської області та основні напрямки підвищення ефективності його використання*» присвячена актуальній темі. Має наукове та практичне значення, основні наукові положення та висновки дисертації є обґрунтованими, достовірними, достатньо висвітлені в публікаціях та апробовані на міжнародних конференціях. Дисертація є завершеною самостійною науковою працею, в якій отримані нові науково-обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне науково-практичне завдання географічної оцінки земельно-ресурсного потенціалу (як елементу геосфери) Волинської області та розробки заходів з оптимізації його використання.

Дисертаційна робота *Ахмедова Богдана Михайловича* на тему *«Земельно-ресурсний потенціал Волинської області та основні напрямки підвищення ефективності його використання»* відповідає галузі знань 10 «Природничі науки» спеціальності 103 «Науки про Землю» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), що затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року №283), в тому числі вимогам, передбачених пунктом 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, який затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року №167, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 103 «Науки про Землю».

Офіційний опонент:

декан географічного факультету

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича,

доктор географічних наук, доцент

26.05.2021

Мирослав ЗАЯЧУК

